

רעידות אדמה משמעותיות? שינויים טקטוניים באיחוד האירופי ובישראל בעקבות הבחירות: ההשלכות לאירופה ולמזרח התיכון - נקודות מבט ישראליות ואירופאיות בריסל, בלגיה, 10-11 ביולי 2019

בגוש הימין, המחנה הלאומי זכה ב-58 מושבים, עלייה של 21 מושבים, והמחנה הפופוליסטי זכה ל-54 מושבים, עלייה של 13 מושבים. הלאומנים הימנים (ENF – Europe of Nations and Freedom) אשר הוחלפה בבחירות 2019 ב-Identity and Democracy – ID) התחזקו בעיקר באיטליה ובצרפת, והמחנה הפופוליסטי (Europe of Freedom and Democracy – EFD) התחזק בעיקר בבריטניה, בה ההצבעה התמקדה כמעט לחלוטין בסוגיית הברקזיט (לעומת זאת, בגרמניה, מפלגת אלטרנטיבה לגרמניה (AfD) קיבלה למעשה פחות תמיכה בהשוואה לבחירות הלאומיות שהתרחשו בגרמניה ב-2017). בשמאל, רוב ההתחזקות של הליברלים מקורה בצרפת, דנמרק ואסטוניה, בעוד ההתחזקות של הירוקים מקורה בעיקר בגרמניה, בפינלנד, בצרפת ובבריטניה.

באופן כללי, התוצאות ממחישות את השעיים הגוברים בקרב אירופאים. עם זאת, ישנו רוב ברור למחנה המוגדר כתומך באיחוד האירופי. שיעורי הצבעה גבוהים מהרגיל הצליחו לעכב במעט את העלייה בכוחן של מפלגות ימין פופוליסטיות, דבר המרמז על כך שמצביעים המוגדרים כפרו-אירופאים השתתפו בבחירות בשיעורים גבוהים יותר. מעבר לזאת, הפחד מהעלייה בכוחן של מפלגות ימין קיצוניות ושל מפלגות פופוליסטיות, הוביל לתזוזה קולות משמעותית בצד השמאלי של המפה הפוליטית, וכתוצאה כוחם של הליברלים ושל המפלגות הירוקות התחזק. בעוד שנראה כי לפרו-אירופאים יש רוב בפרלמנט, אין משמעות הדבר היא שחוקי המשחק לא השתנו. המפלגות המסורתיות שרדו את הבחירות, עם זאת עליהן להסתגל למציאות המשתנה באופן תדיר, מציאות בה הבלעדיות שלהן על תהליך קבלת ההחלטות באירופה נחלשת.

בינתיים, בישראל, בחירות כלליות נערכו ב-9 באפריל 2019. בהתחלה היה נראה כי, שוב פעם, גוש הימין, בהובלתו של בנימין נתניהו ומפלגת הליכוד, זכה בבחירות. מפלגת הליכוד הצליחה להשיג 35 מנדטים, אותו מספר מנדטים כמו של היריבים העיקריים שלהם, מפלגת 'כחול לבן', בהובלתו של בני גנץ. עם זאת, נתניהו זכה לגיבוי של מפלגות נוספות בגוש הימין והבטיח רוב של תמיכה של חברי כנסת שימליצו עליו כראש ממשלה. אולם, נתניהו לא הצליח להרכיב קואליציה במגבלת הזמן

נערך על ידי: ד"ר יאן בוסה, ד"ר רות' האנאו-סנטיני, ד"ר רובי נתנזון, ד"ר פול פאש ומר ינאי ויס.

המפגש האירופי השנתי של ה-Israeli European Policy Network (IEPN) התקיים בבריסל, בלגיה, והתמקד בתוצאות הבחירות הכלליות שנערכו בישראל באפריל 2019 כמו גם בבחירות הנוספות הצפויות בחודש ספטמבר, ובבחירות לפרלמנט האירופי שנערכו במאי 2019, וההשלכות של אלו על יחסי ישראל-אירופה.

הבחירות לפרלמנט האירופי נערכו בין ה-23 ל-26 במאי 2019. שתי סוגיות מרכזיות העסיקו את השיח הציבורי באירופה בחודשים שקדמו לבחירות - תכנית הברקזיט והאפשרות שהמגמה של התחזקות מפלגות פופוליסטיות, בעיקר מהצד הימני של המפה הפוליטית, יימשך. באשר לברקזיט, ניתנה לבריטניה ארכה ביישום סעיף 50 עד ה-31 באוקטובר 2019, ועל כן זו השתתפה בבחירות לפרלמנט האירופי.

בהקשר לעליית כוחן של מפלגות ימין קיצוניות, המגמה שנצפתה כבר בבחירות של 2014 נמשכה, עם זאת הקצב שלה נחלש במידה מסוימת. ב-2014, חרף העלייה החדה בכוחות של מפלגות ימין פופוליסטיות, דבר שהוביל לכך שהן הפכו להיות הכוח השלישי בגודלו בפוליטיקה האירופית, הגושים המסורתיים (EPP וה-S&D) הצליחו לשמר את הרוב שלהם בפרלמנט. מאז, מפלגות פופוליסטיות ימניות המשיכו לצבור כוח בכל רחבי אירופה - צרפת, גרמניה, אוסטריה, שבדיה ואיטליה כולן חוו עלייה זו בבחירות הלאומיות שהתקיימו בכל אחת מהמדינות. צ'כיה, הונגריה ופולין מונהגות בידי פופוליסטים ימנים. על כן, היה צפוי כי גם בבחירות לפרלמנט האירופי ב-2019, מפלגות ימין קיצוניות יחזקו את כוחן. עם זאת, בעוד מפלגות ימין-פופוליסטיות זכו ליותר קולות, לא ניתן לקבוע כי היתה נהירה המונית למפלגות אלו, כפי שרבים צפו.

בולטת יותר היא העובדה ששני הגושים המרכזיים בפרלמנט - מפלגת המרכז-ימין (EPP) European People's Party והסוציאל-דמוקרטים (S&D) - הפסידו את הרוב. הפתעות נוספות כללו את ההצלחה האלקטורלית של המפלגה הליברלית (אשר זכתה ב-106 מושבים, שיפור של 38 מושבים), ושל הירוקים (שזכו ל-74 מושבים, בהשוואה ל-52 מושבים ב-2014).

הקבועה בחוק של 42 ימים, וכפה בחירות נוספות שצפויות להיערך ב-17 בספטמבר 2019.

בעוד שגוש הימין המסורתי, ביחד עם המפלגות החרדיות, זכו ל-65 מושבים, לאור העובדה ש"ישראל ביתנו", מפלגתו של אביגדור ליברמן, לא הסכימה להצטרף לקואליציה, לכאורה לאור דרישותיהן של המפלגות החרדיות, נתניהו לא השיג את הרוב הדרוש לצורך הקמת קואליציה בכנסת. במקביל, לראשונה מאז 2009, מועמד ממחנה המרכז-שמאל הצליח לקבל את אותה התוצאה כמו של נתניהו. מפלגת 'כחול לבן', בהובלת הרמטכ"ל לשעבר בני גנץ, וראש מפלגת 'יש עתיד' ושר האוצר לשעבר, יאיר לפיד, הוקמה והשיגה 35 מושבים גם כן. מכיוון שערב הבחירות היה נראה שישנו סיכוי להביס את קואליציית נתניהו, מצביעים רבים שינו את הצבעתם המסורתית ובחרו במפלגה חדשה זו. כתוצאה, מפלגת העבודה הצליחה להשיג 6 מנדטים בלבד, התוצאה הגרועה ביותר שמפלגה זו חוותה אי פעם.

בבחירות הקרובות, הן גוש השמאל והן גוש הימין מנסים לשפר את עמדתם ביחס לבחירות הקודמות ולהגביר את הסיכויים שלהם לגבש קואליציה. בשמאל הפוליטי מפלגת מרצ שילבה כוחות עם ראש הממשלה לשעבר אהוד ברק כמו גם עם מספר חברים שפרשו ממפלגת העבודה. בנוסף, הרשימה הערבית המשותפת הוקמה מחדש. בגוש הימין, ישנו איחוד בין גורמים שונים, בניסיון לייצר מפלגת ימין אחת שתמוקם מימין לליכוד. עם זאת, בהתאם לסקרים, לאף אחד מהגושים אין את הרוב הדרוש, וליברמן, שמסרב לחשוף על מי ימליץ כראש ממשלה, מחזק את אחיזתו באופן משמעותי, וככל הנראה יחזיק את המפתחות להקמת הממשלה הבאה ולזהותו של ראש הממשלה הבא בישראל.

רשמים ומסקנות מהסמינר

המפגש האירופי השנתי של ה-Israeli-European Policy Network (IEPN) שהתרחש בבריסל ב-11-10 ביולי 2019, התמקד בבחירות האירופיות והבחירות הכלליות בישראל, וההשלכות האפשרויות שלהן על היחסים בין ישראל ואירופה. באופן ספציפי יותר, הדיונים התמקדו על האופן שבו הפילוג והקטוב הפנימי במדינות שונות באיחוד האירופי ישפיעו על מערכת היחסים בתוך האיחוד, כמו גם על מדיניות החוץ של האיחוד באופן כללי ועל היחסים עם ישראל בפרט. בנוסף, נדונו רעיונות לאופן שבו ניתן להעלות שוב את הסוגיה הישראלית-פלסטינית לסדר היום הציבורי באירופה, ומה צריכה להיות תגובתה של אירופה

לתכנית השלום של ממשל טראמפ בארה"ב.

מנקודת המבט האירופית, נטען כי מצד אחד מפלגות פופוליסטיות ימניות ומפלגות ימניות קיצוניות, נכשלו בהגברת כוחן כפי שהיה צפוי, וכי נשמר הרוב הברור של מפלגות שמייצגות רעיונות פרו-אירופים. מצד שני, הגושים המסורתיים הפסידו את הרוב שהיה להם בפרלמנט האירופי, שהפך להיות מפוצל ליותר מחנות פוליטיים, דבר שצפוי לייצר תהליך קבלת החלטות מורכב יותר. האירופים העלו את החשש שלהם מכך שקבוצת וישגרד (V4) תנצל את הפיצול הנ"ל בכדי להמשיך ולערער את היכולת של האיחוד האירופי לגבש מדיניות קוהרנטית. בהקשר לישראל, צוין הדמיון למדינות אלו, כמו גם העובדה שממשלתו של נתניהו משתמשת בפיצול זה לטובתה.

מנקודת המבט הישראלית, התחזקות מפלגות הימין באיחוד האירופי מחלישה אפשרות לעמדה אירופית אחידה אחת בנוגע לסכסוך הישראלי-פלסטיני, דבר שמחזק את ממשלת הימין בישראל. כאשר טראמפ מכהן בבית הלבן, אם המפה הפוליטית האירופית תהפוך לימנית אף יותר, ואם נתניהו יבטיח ניצחון נוסף, יהיה לנתניהו קשה יותר להתחמק מהצעתו לספח חלקים מהגדה המערבית. על כן, מסלול של התנגשות מתרחש בין מדיניות החוץ המסורתית של האיחוד האירופי, לבין האפשרות של הקמת ממשלת ימין בישראל: מסלול התנגשות שימשיך להיות מתודלק באמצעות עלייה בתמיכה למפלגות ימין באירופה.

ההיבט האירופי:

הפרלמנט האירופי כולל כרגע 751 חברים מ-28 מדינות. באופן מסורתי, הגושים המרכזיים בפרלמנט האירופי כללו את המרכז ימין - European People's Party (EPP) והסוציאלי-דמוקרטים (S&D). עם זאת, עלייה קבועה בגוש הימין-סקפטני ובכוחות פופוליסטיים מהימין, כמו גם עלייתם של מפלגות הירוקים וההברית של הליברלים מהשמאל, דחפו את ה-EPP וה-S&D מהרוב שהם החזיקו בו בפרלמנט האירופי. הנרטיב מפוצל כעת בין הסיעה הפרו-אירופית לבין הסיעה האנטי-אירופית. באופן ספציפי ה-V4 (פולין, הונגריה, צ'כיה וסלובקיה) מראות עמדות יותר ניציות כלפי האיחוד האירופי. באיטליה, בעוד ישנם קולות המתנגדים לאיחוד האירופי, האופן שבו תכנית הברקזיט התפתחה בבריטניה הוביל לכך שמרבית האיטלקים תומכים באיחוד האירופי.

בעוד שאחידים מהמשתתפים התמקדו באלמנטים השליליים של היחלשות המפלגות המסורתיות, אחרים הביעו אופטימיות אשר באה

לידי ביטוי בשתי דרכים. ראשית, ההתחזקות של המפלגות הימניות פופוליסטיות והימניות הקיצוניות היתה פחותה מהצפוי, וחלק אף מאמינים שההתחזקות של הגוש הזה נמצאת במגמת ירידה. מרבית המצביעים נותרו פרו-אירופים. שנית, המשמעות של העובדה ששני הגושים המסורתיים לא מחזיקים ברוב היא שיותר אנשים זוכים לייצוג בפרלמנט, וכי גושים אלו יאלצו להשתנות ולהתמודד עם סוגיות שמטרידות רבים באירופה, כמו התחממות גלובלית, שינוי אקלים, משבר הפליטים, אובדן תחושת ביטחון כלכלי, וכו'.

מעבר לזאת, בעוד שרבים טוענים כי המדינות החברות באיחוד האירופי נוטות לכיוון של הקצנה ימנית פופוליסטית, חלק מהמשתתפים אתגרו עמדה זו, בהסתמך על העובדה שבמדינות שונות רואים מגמות הפוכות. חלק מהמדינות באיחוד אפקטיביות יותר בלחימה בפופוליזם מאחרות, ובניגוד למגמה הכללית, במדינות אלו, המפלגות הללו קטנות. כפי שצוין לעיל, קיומן של מפלגות קטנות יותר דוחף את המפלגות הגדולות לשוליים, דבר המוביל לסיטואציה פוליטית שהופכת למורכבת יותר באיחוד האירופי.

כפי שבא לידי ביטוי באמצעות הוטו שהוטל על בחירתו של טימרמנס לנשיאות הנציבות האירופית, הקרב בין מפלגות שהן פרו-אירופיות לבין מפלגות שהן אנטי-אירופיות מתקדם כאשר ממשלות שמתנגדות לאיחוד, כמו אלו של ה-V4 ואיטליה, מביעות חוסר שביעות רצון מהמצב שלהן כעת. אחת מהסיבות המרכזיות שהאיחוד האירופי מצוי תחת ביקורת קשה ממפלגות ימניות היא שמדובר בשעיר לעזאזל שקל לתקוף. כפי שצוין על ידי פוליטיקאים ימנים בזמן הקמפיין להצבעת הברקזיט בבריטניה, סנטימנט אנטי אירופי יכול להיות שימושי כצינור שדרכו חוסר שביעות רצון כללית יכולה להיות מתועלת.

בהקשר לישראל, ישנו קונצנזוס בקרב המשתתפים האירופים כי ישראל הינה שותפת סחר מוערכת וייחודית. האיחוד האירופי לעולם לא יצביע כנגד האינטרסים הביטחוניים של ישראל ורואה את ביטחון ישראל כנקודה מהותית. עם זאת, ישנה הבנה כי האיחוד האירופי לא יישמש כמתווך בין ישראל לבין הרשות הפלסטינית, שכן נתניהו מעדיף לעבוד עם ארה"ב בנושא הזה. חרף העובדה שישראל היא בעלת ברית חשובה לאיחוד האירופי, החשיבות של ישראל בתוכנית הפוליטית של האיחוד האירופי השתנתה. המשבר בתימן ומאבקי הכוח בסוריה הפכו לדחופים יותר לאיחוד האירופי, וישראל ירדה בסדר העדיפויות. לאיחוד האירופי ולישראל גם מחלוקת בכל הנוגע לסוגיית הגרעין האיראני, כאשר האיחוד

האירופי מאמין שאיראן היא רק אחד מהגורמים המערערים את הסדר במזרח התיכון, בעוד ישראל רואה בה כגורם המרכזי.

דאגה נוספת שהועלתה היא האופן שבו על אירופה להתמודד עם העובדה שישראל בעידן נתניהו מנסה לעבוד עם מדינות אירופיות שונות בכדי להחליש את האיחוד. בנוסף, הועלו דאגות מכך שבדיקת כמו עם ה-V4, ישראל מתרחקת מהערכים הליברלים והדמוקרטיים הבסיסיים שלה, ללאומנות מבוססת אתניות, וכי על אירופה לשקול מחדש את הגישה שלה לישראל במאמץ לנסות ולשמר את הערכים המשותפים, שהיוו את הבסיס למערכת היחסים שלהם. אירופה נאבקה לגבש עמדה לדמוקרטיה לא ליברלית הן באירופה והן מחוצה לה. הדבר כולל את ה-V4, ויכול לכלול גם במקביל את ישראל, במידה וזו תבחר לספח חלקים מהגדה המערבית. משתתפים אירופאים הדגישו שישראלים טוענים אם הם מנסים לייצר הבדלה בין בריסל והמדינות החברות באיחוד, שכן בסופו של דבר, עמדות האיחוד האירופי באות לידי ביטוי רק כתוצאה מדיאלוג שמתקיים בקרב המדינות החברות בו.

ההיבט הישראלי

המשתתפים הישראלים הביעו את עמדתם כי תוצאות הבחירות האחרונות באירופה משקפות את בלימה של היורו-סקפטנים בהשוואה לתחזיות. עם זאת, בעוד מדינות אירופיות התמקדו במדיניות פנים, הם הזניחו את תשומת הלב לסוגיות חוץ כמו הפוליטיקה במזרח התיכון. הציפייה בישראל היא שאם וכאשר הקלחת בפוליטיקה האירופית תירגע, אירופה תשנה את המיקוד שלה שוב פעם לסוגיות גלובליות באופן כללי, ולמזרח התיכון ולסכסוך הישראלי-פלסטיני באופן ספציפי יותר.

כפי שצוין לעיל, בהקשר לבחירות בישראל, נתניהו ומפלגתו (הליכוד) היו אמורים לזכות בבחירות, שכן גוש הימין הצליח להשיג 65 מנדטים בכנסת. עם זאת, אביגדור ליברמן הוציא את עצמו מהקואליציה, מה שהשאיר את נתניהו והקואליציה הימנית-קיצונית שלו ללא הרוב הדרוש בכדי להרכיב ממשלה. ככל שההסתבכות המשפטית של נתניהו נמשכת, רבים בזירה הפוליטית בישראל מחשיבים אותו כלא לגיטימי. על כן, נתניהו נאלץ להרכיב ממשלה עם הקיצוניים, ונתון ללחצים ולדרישותיהם. כתוצאה, בניסיון לגבש את הרוב הדרוש לצורך הקמת קואליציה, נתניהו הבטיח לספח שטחים בתוך הגדה המערבית (כולל אזורים מרוחקים). אם נתניהו יבחר מחדש, סביר ביותר שהוא ירכיב קואליציה שוב עם החרדים ומפלגות הימין הקיצוני. אם הם יצליחו לזכות ברוב הדרוש, יתכן

וישראל תהפוך לדמוקרטיה לא ליברלית. עם זאת, בהתאם לסקרים, ללא תמיכתו של אביגדור ליברמן, נתניהו לא נהנה מרוב זה כרגע. בכל הקשור לפיוס מערכת היחסים עם האיחוד האירופי, המשתתפים הישראלים הסכימו כי עבודה עם האיחוד הינה חיונית הן ברמה האסטרטגית והגיאופוליטית כמו גם בתחומי כלכלה וסחר. שיתוף פעולה זה צריך לכלול הצעות ומשא ומתן על הסכם סופי לסכסוך הישראלי-פלסטיני, כמו גם חשיבה מחוץ לקופסא בכל הנוגע לפוליטיקה הישראלית ולשחיקתם של הערכים המשותפים. המשתתפים הישראלים הביעו סקפטיות בכל הנוגע להיתכנות שנתניהו ינהל סוג כזה של קשר עם האיחוד האירופי, שכן הוא סרב בעבר להיפגש עם האיחוד האירופי באופן קולקטיבי בסוגיות אלו. עם זאת, אם נתניהו יאלץ להרכיב ממשלת אחדות עם 'כחול לבן' או להתפטר, יבוצע מאמץ לשקם את הדיאלוג האסטרטגי בין ישראל לבין האיחוד האירופי.

חלק מהמשתתפים הישראלים הביעו דאגה מכך שהעמדה של האיחוד האירופי בנוגע לסכסוך הישראלי-פלסטיני מושפעת באופן משמעותי מדי מהבנה מעוותת של הסיטואציה בעזה ובגדה המערבית, וכי נדרש שינוי בעמדה של האיחוד האירופי בנוגע לקונפליקט לצורך חיבורם מחדש לדיונים בנושא. הכיסוי התקשורתי הבינלאומי הוא חלקי בלבד, מוטה ברמה מסוימת כנגד ישראל, ולא משקף באופן מלא את המציאות האמתית בשטח. השילוב של מה שנתפס בישראל כתקשורת בינלאומית מוטה, תחושה של סנטימנטים אנטי ישראליים שבוקעים מהאיחוד האירופי, והנזק ללגיטימיות של האיחוד האירופי שממשלת ישראל הנוכחית מבצעת, מחזקים את חוסר האמון בקרב ישראלים כלפי אירופה. לכן, נטען כי רק 18% מהישראלים רואים באיחוד האירופי כידדותי כלפי ישראל.

סוגיה נוספת אשר נדונה היא שבינוי 2018, הכנסת הישראלית העבירה את חוק יסוד - ישראל כמדינת הלאום של העם היהודי (חוק הלאום). חקיקה זו גונתה הן על ידי האופוזיציה המקומית והן בינלאומית, שכן רבים מאמינים שהיא מהווה בסיס לאפליה כנגד מיעוטים. הביקורת התמקדה בעובדה שלשון החוק לא כוללת התייחסות לרכיבים מהותיים של ישראל - דמוקרטיה ושוויון. בהקשר לחוק הזה, משתתפים מישראל הביעו מגוון של דעות. חלק בחרו להתמקד בנקודות החיוביות שהחוק מעלה, כמו תשומת הלב שהוא מעלה לסוגיית האנטישמיות, ושהוא מחייב מדינות אחרות להתמודד עם התגברות האירועים האנטישמיים בשטחן. מצד שני, חלק מהמשתתפים הישראלים לא הסכימו עם נקודה

זו, ומאמינים שחוק הלאום יוביל בפועל לעלייה באנטישמיות. המשתתפים הישראלים הדגישו את העובדה שאנטישמיות היא לא זהה לאנטי-ציונות, אך שלפעמים קשה להבדיל בין השניים, וכי ישנם מקרים בהם הביקורת האירופית חורגת מהגבול הדק שבין אנטי-ציונות ואנטישמיות.

עסקים כרגיל? ה-V4 והאומנות של (אי-)הסכמה

מרטין מישלום, סגן מנהל של מכון *Europeum* ומרטיין מישלום, סגן מנהל של מכון *Jacques Delors*

תקציר מנהלים

שיתוף הפעולה האחרון בין רביעיית וישגרד (צ'כיה, הונגריה, פולין וסלובקיה, V4) לצורך סיכול מינויו של פרנץ טימרמנס ובכירים אחרים באיחוד האירופי ("סגת מינויי הבכירים") מהווה ערוץ ניתוח אידיאלי בכדי להבין את האופן שבו ה-V4 פועלים לצורך מקסום ההשפעה שלהם. ההסכמה האד-הוקית שהושגה עם איטליה על החשיבות שבמניעת מינויו של פרנץ טימרמנס לנשיא הנציבות, שהייתה מראש בעלת מיצוב פוליטי מוגבל לאור העבודה שרק הונגריה מייצגת את ה-EPP (שממנה, לפחות על הנייר היא מושהית), היא הדוגמה המושלמת לאופן שבו ה-V4 יכולים לעבוד במשולב בכדי להשיג יעדים ספציפיים ולהשפיע באופן מכריע על ההליך הפוליטי באיחוד האירופי.

הפעולה המשולבת של ה-V4 באיגודה הזו מנוגדת באופן מוחלט לרמות הנמוכות של פעילות ואחדות שקבוצה זו מדגימה בנושאים אחרים שנמצאים כעת בדיונים באיחוד האירופי. קרי, מדובר בצעד הממחיש אף יותר את העובדה שה-V4 הפך לכלי שעושים בו שימוש אד-הוקי בכדי למקסם את ההשפעה של ארבע מדינות אלו, כאשר להן עמדה משותפת בנושא מסוים. עם זאת, חשוב לציין כי אחדות ב-V4 מקבלת על פי רוב את צורה של וטו, וחוסמת הצעות אחרות, במקום לייצר הצעות פרו-אקטיביות (עם מספר יוצאי דופן). בכל הנוגע להנהגת האיחוד האירופי, ה-V4 הסתפקו והתרכזו רק מכך שטימרמנס לא יזכה במינוי, ולא ניסו לקדם את המועמד שלהם, מארוס ספוקוביץ' מסלובקיה. בעוד שארבע הממשלות הציגו את התוצאה כניצחון, הערפל הרטורי צפוי להתפוג בקרב, לאור העובדה שאף פוליטיקאי מקומי לא אייש משרה פוליטית בכירה, למעט עמדת סגן-נשיאות נוספת. הדבר צפוי להציב את האזור בעמדה לא נוחה בה הם ירגישו שיש להם פחות השפעה על מיצוב סדר היום של האיחוד האירופי וניצוח את המרחק שפוליטיקאים לאומיים חווים בכל הקשור ל"בריסל". כתוצאה, צפוי כי ההתנהגות של ה-V4 כלפי הנשיאות של האיחוד האירופי ולתפקידים בכירים אחרים תמשיך לתרום לתפיסה שלילית שה-V4 גיבשה בנוגע לבריסל ולבכירים באיחוד, שהגיעה לשיא בזמן משבר הפליטים של 2015. האם משמעות

הדבר היא שה-V4 והמדינות החברות בו יהיו מבודדות אף יותר בחמש השנים הקרובות?

התשובה הסבירה היא לא. עם זאת, בעוד שבשנים הקרובות, צפוי שהאינטרסים של מדינות אלו יהיו זהים בנוגע למספר נקודות מפתח באיחוד האירופי, האיחוד הפוליטי בין המנהיגים, ובמיוחד הפיצול ההולך וגובר בין פולין והונגריה מצד אחד לבין צ'כיה וסלובקיה מצד שני, יוביל לפעולה מוגבלת ויפגום באופן שבו הן יכולות לפעול יחדיו באופן מכריע בכל הנוגע למשא ומתן כלל אירופי. בכל הנוגע לצ'כיה וסלובקיה, מערכת היחסים עם גרמניה, צרפת, אוסטריה, ובמידה פחותה גם למדינות הבלקנס ולמדינות הסקנדינביות, חשובה לא פחות מאשר מערכת היחסים עם ה-V4, הסובלת מדימוי חיצוני שלילי. כתוצאה מכך השותפות ב-V4 מעוררת שיח תקשורתי נרחב בפראג ובברטיסלבה. לכן, יתכן ולא יהיה חיוני לנתח יתר על המידה את סוגיית האחדות של ה-V4 ב"סגת המשרות הבכירות", במיוחד לאור העובדה שנראה שהם השיגו לא יותר מניצחון סימבולי עם אי-מינויו של טימרמנס.

בהתחשב בכוח ההרסני שיש לקבוצת ה-V4, האם יש לאמץ אסטרטגיה מסוימת בכדי להגביל את ההשפעה שלהם? משמעותה של האחדות המעוררת בקבוצה היא שאסטרטגיה של הפרד ומשול, שמתמקדת בפראג ובברטיסלבה למשל, לא בהכרח צפויה להיות מוצלחת. מצד שני, בירות ה-V4 הרבה יותר מוכנות להיות מעורבות ביצירת קונצנזוס במועצה, במקום להיות נתונות לחסדיהם של הסכמים צרפתיים-גרמניים (או אחרים). זו הסיבה שהמקרים בהם קבוצת ה-V4 מסרבת לתמוך בקונצנזוס זוכים להרבה יותר תהודה ציבורית, מאשר המקרים בהם הן בוחרות לעקוב אחר הרוב. ה-V4 לא ישבר בחמש השנים הקרובות, אך היא יכולה להפוך לחזקה הרבה יותר אם מדינה דוגמת צ'כיה תראה עצמה כמבודדת במועצה, ותבחר להקדיש אנרגיה מיוחדת ליצירת קונצנזוס ברמה האזורית. האזור צפוי להמשיך ולחפש אחר "כבוד" חמקמק (כמו זה שנטען שהוא לא זכה לו כאשר העמדה שלו בנוגע להגירה הפכה לנחלת הכלל ב-2016) וכתוצאה, לייצר יותר אינטראקציה עם פריז וברלין. הדבר צפוי לייצר יותר פרו-אקטיביות בכל הנוגע למדיניות עתידית, במקום להקטין את עצמם לעמדה של חוטפי מדיניות או הורגי מדיניות.

לקריאת המאמר המלא: <https://bit.ly/2ZgYEva>



האיחוד האירופי וישראל - סיפור על שלוש מערכות בחירות - הזדמנות להתבוננות

ערד ניר, עורך חדשות החוץ, חברת החדשות, ערוץ 12

תקציר מנהלים

בשבוע האחרון של חודש מאי, פוליטיקאים ואנשי תקשורת אירופים ניסו להנחיל את המסר שהמצביעים האירופים העבירו לבירותיהם ולמוסדות בבריסל בבחירות לפרלמנט האירופי, בעוד שפוליטיקאים ישראלים נקלעו לקרב פוליטי בין ראש הממשלה בנימין נתניהו ליריב ובעל הברית שלו לסירוגין מזה שנים רבות, שר הביטחון לשעבר, אביגדור (איווט) ליברמן. האחרון החזיק במפתחות לקואליציה הימנית קיצונית וחדרית של נתניהו. במשך מספר ימים, הם שיחקו "פחדן" בתקשורת המסורתית וברשתות החברתיות, משחק שהסתיים באירוע חסר תקדים במסגרתו כנסת שנבחרה זה עתה מפזרת את עצמה ומכריזה על בחירות חדשות, רק חודש אחד לאחר שהחברים בה הושבעו. בפעם הראשונה בהיסטוריה של ישראל, בחירות חוזרות, או כפי שהתקשרות מכנה אותם "בחירות משלימות", הוכרזו. ישנן פרשנויות רבות בכל הנוגע למוטיבציה שהובילה כל אחד מהשחקנים הפוליטיים המרכזיים לבחור בדרך המסוימת הזו. רק הזמן ידע לספק לנו תשובה בנוגע למה היא הפרשנות הנכונה.

פיזור הכנסת של נתניהו והמרוץ החדש לתפקיד היווה מכה לתכניתו של הנשיא טראמפ לחשוף ולהתניע מחדש את "עסקת המאה" לכאורה, שמטרתה לסיים את הסכסוך בין הישראלים לפלסטינים, תכנית שכותב שורות אלו לא נותן בה אמון רב.

הנשיא טראמפ, נחוש לקיים את הבטחת הבחירות שלו לבצע את "עסקת המאה", הביע את תסכולו בעודו עוזב את הבית הלבן לקראת ביקור רשמי בבריטניה. "ביבי נבחר, ועכשיו פתאום הם יצטרכו לעבור את התהליך מחדש. זה מגוחך", הוא אמר בביקורת על הניעור הפוליטי הישראלי.

יחד עם זאת, בטוח לומר כי, בעיניים ישראליות, בריסל היא השחקן הבינלאומי היחיד שדבק באופן רציני בנוסחת שתי המדינות. רוסיה, סין ואפילו מנהיגי מדינות ערב אשר מתייחסים לפתרון שתי המדינות, מצטיירים ככאלו שמשלמים מס שפתיים בלבד. בכדי להפיג את ה"איום" הזה מאירופה, הימין הישראלי כרת ברית עם פוליטיקאים מהימין הקיצוני באירופה. הם מצאו מכנה משותף ברטוריקה איסלמופובית, בעוד הטרדי-אוף שישראל עושה הוא בהתעלמות מנטיות אנטישמיות או התנהגות כזו במזרח אירופה, בתמורה לתמיכתם בכיבוש ישראלי של אדמה פלסטינית.

לאירופה יש מנוף לחץ על ישראל, אם היא תהיה מעוניינת בכך,

אך עד כה היא נראתה נחושה לא להשתמש בו. באופן רשמי, ישראל עדיין שותפה לערכים האוניברסליים של האיחוד ונהנית מכלל ההטבות הכרוכות בשותפות עימו. אך עם רוח גבית מממשל טראמפ, הממשלה הישראלית ביצעה מהלכים חד צדדיים בשטח, שמרעים את מצבם של הפלסטינים. ככל שהמועמד נתניהו הופך ליותר ויותר נואש, הוא עשוי להסלים את הסיטואציה אף יותר. על כן, לאחר הקמת ממשלה חדשה בישראל, יהיה זה זמן נכון עבור האיחוד האירופי לחשב מחדש את גישתו כלפי ישראל.

על אירופה גם לגבש עמדה בנוגע לאופן שבו היא רואה את עסקת המאה של טראמפ, כאשר זו תפורסם. האם היא תתעמת עם טראמפ בסוגיה זו, בנוסף לעימות הקיים בנוגע להסכם הגרעין עם איראן? בהקשר זה, מאז עזב את ועידת ה-G-20 באוסקה, טראמפ הצהיר שאם הישראלים והפלסטינים יכשלו בלהגיע להסכם במהלך כהונתו "זה כבר לעולם לא יקרה..."

לקריאת המאמר המלא: <https://bit.ly/2GBV28J>



הפרלמנט האירופי והבחירות בישראל - מה משפיע על מערכת היחסים בין ישראל לאירופה

ד"ר מאיה שיאון-צדקיהו, הפורום האירופי באוניברסיטה העברית בירושלים, נשיאה משותפת של האגודה הישראלית לחקר האינטגרציה האירופית

תקציר מנהלים

דה-פאקטו, לישראל היחסים המתקדמים ביותר עם האיחוד האירופי מקרב מדינות ה-European Neighborhood Policy (ENP). מבחינה כלכלית, יחסי ישראל והאיחוד האירופי משגשגים בעשור האחרון. רמות היצוא והיבוא עולות, כמו גם ההצלחה של ישראל במסגרת תכנית Horizon 2020. אך מעל לעשור, הרכיב הפוליטי-רשמי של מערכת יחסים זו, ברמה הבכירה ביותר, תקוע, או אם לנסח זאת ביותר עדינות, הם במצב עגום (חוסר פעילות, סטגנציה, או אפילו בחוסר התקדמות, במצב של שפל).

לספירה הפוליטית גם השפעה מסוימת על היחסים הכלכליים, אשר אינם מתקדמים. בניגוד למדינות ENP אחרות, לא מתקיים בין ישראל לבין האיחוד האירופי משא ומתן על הסכם סחר חופשי - Deep and Comprehensive Free Trade Agreement (DCFTA) או על Partnership Priorities (PP). ככל שמערכת היחסים הפוליטית והמשפטית תהיה תקועה למשך זמן רב יותר, כך יהיה קשה יותר למצוא את הדרך עבור שני הצדדים לצאת מהמבוי הסתום להתחלה חדשה. יש צורך בשינוי. האם בכוחן של הבחירות לפרלמנט האירופי, שבעקבותיהם התרחשו מינויים חדשים למשרות הבכורות באיחוד האירופי, כמו גם הסיבוב השני של הבחירות בישראל, לייצר מומנטום פוליטי חדש בין האיחוד האירופי לבין ישראל? או שמא היחסים יישארו תקועים ברמה הפוליטית וימשיכו לעורר תסכול בשני הצדדים? בהסתמך על מצב העניינים הנוכחי, קשה להניח ששינוי יתרחש. דיפלומטים ישראלים סקפטיים גם הם. עם זאת, עדיין נכון לבחון מהם האתגרים וההזדמנויות שהבחירות הללו והמינויים שבעקבותיהן מייצרים ליחסי ישראל-אירופה.

חרף העבודה שישראל והאיחוד האירופי רואות הכי הרבה עין בעין מקרב מדינות ה-ENP, מבחינה פוליטית הן מתרחקות זו מזו. למצב העגום השפעה שלילית גם על הרכיב הכלכלי של היחסים. על ישראל לא לוותר על האיחוד האירופי, ועל האיחוד האירופי לא לוותר על ישראל. הסטנדרט הכפול של המדינות האירופיות כלפי ישראל לא הוביל לדבר מלבד לחידוד חוסר האמון שישראלים מרגישים כלפי האיחוד האירופי. רק דיאלוג יצליח לקרב הן הצדדים. ישראל היא שותפה אסטרטגית של האיחוד האירופי, כזו המביאה ערך מוסף משמעותי בין היתר במחקר, ביזמות, באבטחת סייבר ובלוחמה בטרור. על האיחוד האירופי (קרי

חלק מהמדינות החברות בה) להפסיק להשהות את ה-EU-Israel Association Council, ועליה להתכנס באופן תדיר, כפי שמתקיים עם מדינות רבות, בין היתר עם תוניסיה, ירדן, מצרים ומרוקו. כינוסה מחדש של המועצה יהיה יותר ממחווה סימבולית. הדבר יחייב את הממשלה הישראלית לשקול את היחסים עם האיחוד האירופי ברמה הפוליטית, ולא רק ברמה הפקידותית. יש צורך לנהל משא ומתן ולחתום על הסכם PP, כפי שאירופה ביצעה עם אלג'יריה ולבנון. יש צורך לפתוח במשא ומתן על DCFTA עם ישראל, כפי שבוצע עם מרוקו ועם תוניסיה. תחומים חדשים של שיתוף פעולה יכולים לרקום עור וגידים כמו תחומי ביטחון חדשים שמתחילים להתפתח באיחוד האירופי (לדוגמה PESCO – Permanent Structured Cooperation). זהו תחום בו לישראל מומחיות ויתרונות ביזמות, דבר שיכול לספק ערך מוסף לאיחוד האירופי.

רק בעוד מספר חודשים נוכל להעריך האם ישנו סיכוי להתניע מחדש את היחסים בין ישראל לבין האיחוד האירופי. הבחירות לאירופי והמינויים שהגיעו בעקבותיהם לתפקידים בכירים באיחוד, לא נראים מבטיחים מהבחינה הזו, במיוחד זה של ג'וזף בורל לשר החוץ של האיחוד האירופי. אם הבחירות בישראל יסתיימו בתזוזה לכיוון ממשלת מרכז, ואם ממשלה זה תאותה שהיא מכונה להתניע מחדש את ה-MEPP, סיכוי לשיפור יהיה אפשרי. אם התנאים הנכונים ייווצרו, אלו התומכים ביחסי ישראל והאיחוד האירופי יצטרכו להשמיע את קולם ולעודד שינוי שכזה בדעת הקהל במדינות החברות באיחוד האירופי ובישראל.

יהיה זה נכון לבסס את מערכת היחסים בין האיחוד האירופי לישראל על מילותיו של ג'וזף בורל בכנסת, בעת ביקורו בישראל ב-2005 כנשיא הפרלמנט האירופי: "אנחנו צריכים להיפגש יותר, אנחנו צריכים לקיים מפגשים משותפים... יתכן וישנן דעות שונות, אך עלינו לפתור אותן... אירופה וישראל צריכות אחת את השנייה. לא ניתן לדמיין את אירופה או את ישראל ללא הקשרים החזקים ביניהם... הדרך היחידה להתגבר על הקשיים בין ישראל ואירופה היא באמצעות התקדמות לעתיד משותף". כאשר יש רצון, יש דרך.

לקריאת המאמר המלא: <https://bit.ly/30WQwtk>





IEPN
Israeli European Policy Network

www.iepn.org

© כל הזכויות שמורות לד"ר רובי נתנזון, מרכז מאקרו לכלכלה מדינית ולקרן פרידריך אברט.
הדעות המובעות בפרסום זה אינן משקפות בהכרח את דעותיה של קרן פרידריך אברט.
שימוש מסחרי בפרסומים של קרן פרידריך אברט ללא אישור בכתב של הקרן אסור בהחלט.

IEPN coordinators and editors of the
working paper series:

Jan Busse:

jan.busse@unibw.de

Ruth Hanau Santini:

rhanasantini@johnshopkins.it

Roby Nathanson:

robym@macro.org.il

Paul Pasch:

paul.pasch@fes.org.il

ISBN 978-965-7523-44-5



9 789657 523445

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

Israel Office:

Tel: +972 9 9514760

Fax: +972 9 9514764

fes@fes.org.il

www.fes.org.il

**מאקרו
MACRO**

המרכז לכלכלה מדינית
THE CENTER FOR POLITICAL ECONOMICS

www.macro.org.il

Universität  **München**